

СРБОБРАНКЕ

**СРБОБРАНКЕ
ИЗ
АУСТРИЈЕ,
МАЂАРСКЕ И
РУМУНИЈЕ**

СРБОБРАНКЕ
ИЗ
АУСТРИЈЕ, МАЂАРСКЕ И РУМУНИЈЕ

Приредио
ДЕЈАН ТОМИЋ

Издавачи
КЊИЖЕВНА ЗАДРУГА СРПСКОГ НАРОДНОГ ВИЈЕЋА –
ПОДГОРИЦА
САВЕЗ СРБА У РУМУНИЈИ – ТЕМИШВАР
НАРОДОНОСНО УДРУЖЕЊЕ ЗА ОЧУВАЊЕ КУЛТУРЕ И
ТРАДИЦИЈЕ, ЛОВРА, МАЂАРСКА

Извршни издавач
ПРОМЕТЕЈ – Нови Сад

За издаваче
Др МОМЧИЛО ВУКСАНОВИЋ
ОГЊАН КРСТИЋ
ЉУБОМИР АЛЕКСОВ
ЗОРАН КОЛУНЦИЈА

Уредник
БУДИМИР ДУБАК

Дизајн
БОШКО ШЕВО, проф.

Издавачи и аутор се захваљују Влади Покрајине Војводине на указаној
помоћи приликом објављивања *Србобранки из Аустрије,*
Мађарске и Румуније.

СРБОБРАНКЕ
ИЗ
АУСТРИЈЕ,
МАЂАРСКЕ
И
РУМУНИЈЕ

Приредио
ДЕЈАН ТОМИЋ

ПОДГОРИЦА - ТЕМИШВАР - ЛОВРА - НОВИ САД
2023.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО СПОЉНИХ ПОСЛОВА
Управа за сарадњу с дијаспором
и Србима у региону
Београд, 16. март 2023. године

ПРЕПОРУКА

Збирка српске поезије „Србобранке из Мађарске, Аустрије и Румуније“, које је приредио Дејан Томић, чине културну заоставштину српске родољубиве поезије песника из ових земаља. Из њих сазнајемо о историји и о томе какав је српски дух - слободарски, поносан и правдољубив. Ова драгоцене антологија песама завређује пажњу и чување од заборава.

В.Д. ДИРЕКТОРА

Арно Гујон

Издавачи и аутор се захваљују господину Арно Гујону на указаној подршци приликом објављивања *Србобранки из Аустрије, Мађарске и Румуније*.

ЗАШТО СРБОБРАНКЕ

После три књиге *Србобранки* – из Црне Горе и Старе Србије, Босне и Херцеговине, из Далмације, Хрватске и Славоније, Дејан Томић нам доноси и четврту књигу ове драгоцене антологије. Да оно стане у србобрањење наше у периодици, листовима, часописима, алманасима и годишњацима, од царствујушће Вијене до Будима и Пеште, од Сентандреје до Арада и Темишвара.

А колико су нам певале. Колико су нас браниле. Брижно и с љубављу. Српски и громовно опет, на корак од Матице, а често толико далеко.

Изнедрили су их наши преци, у опанку и господској ципели, под шубаром и шеширом: чисто, и најчешће, једноставно.

(Ваљда их за то и данас чујемо тако јасно).

Преносиле су нам сваким својим словом, и сузом, шта су и какви су, или, понајпре, какви би њиховом оку, срцу и души требало ду буду Србија и дело Србиново.

Србобранке су биле и остале до дана данашњег слика наше националне свести и наших националних буђења, заноса понајвише.

Зато нам и данас, када се са временске дистанце, дуже од века, у њих загледамо, када се у њихову бисерну мисао удубимо, *Србобранке*, у својој срдечној непосредности, делују блиско и лековито.

Највећа њихова врлина јесте честитост и чистота.

Европејци духом, Срби убеђењем, калемили су ти наши аутори, својим стихом воћку, чудну и племениту, чија се крошња, са граном, листом и плодом, до нас пружа. Заиста: лепо сведочанство деци, у потуцањима и залуталости често.

Написане срцем и дрхтавом руком у Бечу, Будиму, Сентандреји и Темишвару, у банатском селу Дињаш и где било, сведочанство су нашег буђења и тражења и наше припадности Роду. Оне су позив, велика порука и још већа идеја, молитва Српска! А смислили су их и записали на страницама српске периодике са простора бивше Аустроугарске и Бранко, и Сарајлија, и Јован Суботић, Лаза Костић, Змај Јова, Шантић,

Ракић, Королија, Војислав Илић, Милутин Бојић, али и Срби пречани великог срца и још чистије душе: учитељи, свештеници, ратари и ратници, родољуби, задужбинари, добротвори.

Има у њима велике људске толине и неизмерне доброте, толико миља, људског и српског; у *Новинама Србским* у Бечу; у *Србској Пчели* и *Србском Родољубу* у Будиму; у *Пешијанско-Будимском Скоройечи*; у *Зимзелену* у Сегедину; у *Књижевном догађају Јужне Пчеле* у Темишвару; *Србско-Далмајинском Маџазину* у Бечу; у *Темишварском календару* и *Народном јласнику* и *Смојри* у Темишвару; у *Србадији* у Грацу, у *бечком Немањи* и *Српској вили*; у *Народној речи* у Будимпешти; у *темишварској Слоји*, *Алманаху „Живој“* и *Темишварском веснику*.

Зато су **Србобранке** и потврда чуварног духа Срба пречана, и део историје нашег народа, његових нада и брига, његових мудрости, племенитости, вертикалности у странствовању, вери и заблудама.

Кад год би у Србији затрештало, од Карађорђа до данас (а кад у Србији није трештало?), полетали смо, са свих страна, пушком и пшеницом. Кад год је Србија видала ране, градила, подметали смо, мелемно, и своје раме и главу. Уз матицу и са њом, увек, у себи и ван себе, њени.

И зато – коме год **Србобранке** буду доспеле у руке, нека их нежно прелиста и упитно прочита. И нека се зачуди и чуђењем одгонетне.

Можда ће му у том гонетању помоћи мисао коју су у Темишвару, на споменику Теодора Радичевића, оца великог песника, записали племенити Срби ових крајева:

Док гусала струна танка,
Слави твога дичног Бранка,
Док му Срби песме поје,
Живеће и име твоје.

Срби из Мехале и Темишвара.

Верујем да ћете, док откључавате ове стогодишње изворе, лакше разумети за што су нам **СРБОБРАНКЕ** и од којих нас све ала бране.

др Славомир Гвозденовић

НОВИНЕ СРБСКЕ

У Виени, у Суботу, 26. Октовра 1818.

НАДЕЖДИ

Шта би било овог света
без надежде живити,
Гди је лашње срећу губит`.
негол срећу добити?

Кад нам земљу оштра зима
тужњим снегом загерће,
Надежда ми јавља, да је
близу љубко пролеће.

Кад ми страшниј облак прети,
и громови урлају,
Надежда ми шапће, да се
Сунца луче враћају.

Кад ме болест оскорбљава,
и зачне ме мучити,
Надежда ме ободрава,
да ћу опет здрав бити.

Кад ме љубов ујазвљава,
и радост ми обори;
Стегни Сердце, има лека!
Надежда ми говори.

Кад ме Драга, женска глава,
вероломно оставља;
Надежда ми другу љубу,
и вернију представља.

Кад ме собрат оговара,
и на глас ме износи;

Надежда ми вели, скоро
Чезну лажни поноси.

Кад ме људи почну гонит`
и јаму ми копају;
Надежда ми каже, у њу
они исти падају.

Кад ме вода ватра кваре,
и све моје погребу;
Надежда ми крепи срдце,
да је жив Бог на небу.

Кад ме сав свет изневери,
несрећа ме прегази;
Надежда, као права мајка,
тад предаме излази.

И кад хитам да погинем,
надежда ме престиже,
Пружа свое мекке руке,
на крило ме подиже.

Говорећи: сладко чедо!
нек те теши доброта;
С` оне стране тавног гроба
има бољег живота.

М. Виткович

НОВИНЕ СРБСКЕ

У Виени, у Суботу, 26. Октовра 1818.

СЕРБСКА ПЕСМА

Имадем моју милу Драгу
Љубим је као моју душу;
Ал она не милуе мене,
Већ љуби туђега јунака,
Име му на рукаве везе,
И ружу на шешир му меће.
Ал он се њој потајно смеје,
И гледи, да превари бедну,
Јербо је неваљалог срдца.
Хеј Драга! Куда си заишла?
Зашт гледиш блато, да је злато?
Бог уби свакога јунака,
Који гледи, да вара девојке.
Бог да да разума девојки,
Која се преварити даје!
Неверног милује, и герли;
А верног оставља, да тужи.

М. Виткович

НОВИНЕ СРБСКЕ

У Виени, у Суботу, 14. Јунија 1819.

**НА СМЕРТ
ЈОАНА БЕЛАНОВИЧА**

**Сент-Андрејског Сенатора,
Благородног Серблина
Маја 31. 1819 почившег**

Прешао си крај ове жизни
По стазама смертности,
Отет рано јошт Отчизни,
И превручен вечности.

БЕЛАНОВИЧ! Сербског Рода
Ревњиј сине, и Брате!
С` плачем деца, с` плачем вдова
У мрачниј гроб те прате.

Плачу добри Соплемени
Из свег срдца за тобом;
Ујазвљени, огорчени
Твојом жестоком судбом.

Ко ће Церкву, Цара верно,
Тако верно служити?
Ко ће Род свој так примерно
Заштитити, као ти!

Ко ће врата усердијем
Отворити Дружбини?
Ко ће с` топлим мужевствијем
Предстат обштој Судбини?

Где ће наћи помоћ скору
Остављена Сирота?

Гди суд, правду у Одбору,
Као код Тебе, простота?

Кажи жута завист, кажи!
Није л` ово истина?
Ако имаш сузу, тражи,
И пролиј на невина.

Сентандрејци! осећајте,
Шта сте Ви изгубили!
Белановића немате!
Изумре он вам милиј.

Тако је: гди превеликиј
Раст с` гранама стојаше,
И путнику лад прељубкиј
И одмора дајаше;

Дуне Вихор, Бура зуи,
Раст се њија, и кида;
И кад стабло у холуи
Изнеможе, он пада.

Онде видиш – пусто место,
Јакиј корен издробљен;
Видиш, да је било нешто,
И времена поста плен.

Ништ под Небом није стално,
Вечито ништ не трае;
Само Добродетел хвално
И по Смерти остае.

Михаил Виткович

Примечаније: Г. Јоан Б е л а н о в и ч, родом из Сурчина, села војенога на граници у Петроварадинској регименти, био је син капетанскиј. И отац га је у Липско послао, да се тамо воинству учи. Но он се заљуби у трговину; и враћајући се доле, остане у Ст. Андреи, и тамо постане трговцем, гди се и ожени. После њеког времена постане сена-

тором; наскоро градоначелником, а за тим и местним управитељем училишча; за које правителство, и ревност, у њему осведочену, по уведенију училишта препарандиски, од Н. В. Цара нашег, училишта иста заведшег, златну колајну добије. И срцем и душом љубио је род свој. А био је и праведан судија, и искрен друг. У дому његовом био је свакиј гостољубиво дочекан. К њему су често и покојниј маџарскиј Примас, Баћаниј, и садашњи маџарскиј Палатин, заједно с другом господом, с официри, које је пут кроз Ст. Андреју наносио, долазили, и угошћени бивали. – 63ћу годину навршио је, умршиј. Вечна му буди памет!

СЕРБСКЕ ЛЕТОПИСИ за год. 1826.

Друга частица. Матица Србска, у Будиму 1826.

ОДА НА СРБЉЕ (размером Алкаиским)

Догод ми кугу С р б љ и н е нетераш
Убијајући народе, (векови
Уче нас) н е с л о г у краву!
Судбина донде за тебе кује

Претешке ланце, црнога робства ти;
Невејеш теби богату летину,
Од сваког ветрића зазиреш,
Кћер је Т и р а н у ах! сиња роба –

О мило свима народма, зови теб`
Божество: п р о с в е ш т е њ е! обожавај
И лепо јато лица пратећи:
С л о г у, м и л у љ у б о в и м и р свети.

Глед` мила ружа изниче мирисом,
И неорани усеви, радо нам
Богате дају Л и б` је класе;
А Србија се весели мати:

Ер тамо љубов све народе зове,
Дијамант` ланцем вечноме сојузу
Везивајућ` ји, срцем с` љубе –
Онде и вија ватрено мачем

Мир! не слогу – бежи шкрипећи зуби,
Залуд отрова потока баца јој,
Залуд пружа кандже бесне;
Зубе залуд` ; ништа непомаже:

Егда брани, зрачни мира образ –
Већ готова е Фурија рану не –
– Излечиму задат` Богињи,
Но плаши Горгона змијевидна! –

Бежећи ено разширено недро
Чека је пакла – с` риком у дубљину
Баца се – земља дркће цела
Пролом затворити чудовишту –

Сад дедер песма нек` се разлива, по
Плавим` небесим`! нога нек` весело
По земљи оној коло води,
Коју су росили наши отци

Крвљу; сведоци вечни да никада
Ни Душан може, Александер нити
Стубове царству, дати вечне;
Кужна кад неслога гризе срце!! –

Небојс` сад Србче, залуд` чудовиште
Потреса земљу – свети мир! Чува те;
И мило просвештење неда
Нови да се роди Србији Вук!

С. Стефановић

БАНАТСКИЈ АЛМАНАХ ЗА ГОДИНУ 1828.

У Темишвару.

МАЛА НАУКА

Пред многима весо буди,
Пред свим бодар и шаљив
Стопи жељу горде ћуди
Но не буди баш пузљив.
Не откривај сваком тугу,
Разма добром гдеком тек;
А избраном твоєм другу,
Подај срдца жар увек.
Не заборав`, шта си? Ко си?
Темељ веку чини то;
От свои се непоноси,
Србе, Срб ти вели то!

СЕРБСКЕ ЛЕТОПИСИ ЗА ГОД. 1828.

Друга частица. Матица Србска, у Будиму 1828.

ОДА НА СЛОГУ

Красна *слојо*, неба кћери зрачна,
Сладка снаго, и подпоро људска!
Која држиш земљу и градове,
Ти се нама указујеш блага,
Кано светла даница из таме,
Кад је рика грома страховита,
И севање тавниј облак сече,
Земља тутњи, а небо се руши,
Када море гневом зија љутим,
Смелим људма са таласи грози,

Да им јаук небеса пробија;
Кад мач сева, Наполеон пали
Даљне земље снегом обасуте,
Георгие зверство с месецом обара,
И слободу крвљу присвојава;
Ти тад` светла трепћеш у благи,
Силном руком мир, тишину сипаш.
Кад Грације дивно коло воде,
Музе кротке, сладке дижу гласе,
Да се срдце с душом заиграва,
И са земље у небеса диже.
Ти се славиш, теби тамјан гори
Тебе треба царе на престолу,
Тебе пастир са свирком дозива,
Да се оре поља и долине,
Ако Србскиј народ ти осениш,
На освету боју Косовскоме,
Где неслога силно царство сломи,
И слободу златну љуто скруши,
Ако твоим крилом га закрилиш,
Твоим мачем и копљем оружаш,
Кад к извору он истине тежи,
Да слободом и правдом се пои:
Онда ћу ја до звезда допрети,
Дижући се срећан и поносан,
Твојој слави песме изводећи,
Дичној глави венце сплетајући.

М. Светић

СЕРБСКА ПЧЕЛА или НОВИЈ ЦВЕТНИК ЗА ГОД. 1832.

Трошком Матице Србске, у Будиму.

ПЛАЧ

Георгију Бабичу, у всеучилишту Пештанском,
бившем првог лета Права Сlišатељу.*)

Несрећниј дану! Зар опет жалостну,
Иштеш сад от нас уцвељени песну?
Докле ћеш тако, о ти грозна смрти
Цвелити род наш?

Жертву за жертвом (ах жалостно ј рећи)
Ни си ли од нас та јуче узела,
Пак опет данас, (каква је то освета)
Цвелиш нам срдца.

Зашт' тако рано, зашт' немилостиво,
Надежду зашто, цвет синова Србски,
Природа на ком ј све силе кушала,
Узе нам данас.

Бабич Георгиј, Грација небесни
Љубимац бившиј у родитељски недри,
Бегајућ смрти – из Пеште у Арад –
Умре на веки.

Умре син редкиј и питамац Муза,
Надежда рода, природе образац,
Пријатељ, содруг, недостижниј мете,
Холером данас.

Какве от туге, каквог уздисања,
Срдце вам с' цепа, гине вам и живот,
Чувствују наша уцвељена срдца,
О родитељи.

Сузе га наше с вашим у спроводу,
Прате сад верно к жилишту небесном,
Где света вечност, да прими љубимца,
Простире руке.

Смерт дакле кад је у небесни живот,
Прелазак нуждниј; бриште с нама сузе:
Његова с` душа слади сад покојем,
Вечности свете.

Рец`те му зато ви с нама спокојно:
Лагка нек буде праху твом земљица,
Лагка земљица, духу „вјечна памјат“:
Спеши к свом Творцу.

*) Високоучениј Г. Георгиј Бабич, совершившиј у Араду, месту рожденија Гимнасијалне науке, у Пешти Философију и првог лета Права, при појавленију свирепе и грозне Холере у Пешти, поити к родитељем у Арад, куд здраво и срећно приспе, но после неколико часова от исте болести разболесе, и у наручијима свои родитеља умре.

СРБСКИ РОДОЉУБАЦ (Der serbische Patriot)

У Будиму 1832.

П О З Д Р А В
Њиовом Сијателству Господару
Е Ф Р Е М У О Б Р Е Н О В И Ћ У
Губернатору Београдском`.
Главноме Кнезу Наије Ваљевске, Шабачке,
Београдске и пр. у Темишвару бившем

Пресветла грано Рода нам драгога
На којој цвеће благиости смеши се,
И око које с` рујним плодом
Сплетови надежде вијус` млоги:

Неука Муза крили на слабачко
Где жељом пламти Тебе споменути,
У лаки ваздух Име Т` славно
Дизати топи се благим жаром.

Допусти младој; њена је радост то,
Може ли бити свичније сладости
Славују витком, нег врлину
Певати орла видсоког гласом?

Голем је простор трном и посутиј
По ком Ти бистрој орлици подобно
Облећеш; оком бодрим гледиш,
Зној и с` уморног чела тераш.

Зној тареш? – тако! – трећина Србије
Теб` Отцем зове; трећина трећине
Борећ се с` судбом, с кудњим врагом
Помоћи тражи и на њу гледи.

Ти си јој помоћ, гласом умиљним
Простиреш правду земљи по природе,
Простиреш љубов међу браћом,
Простиреш срдца доброту Твога.

Јошт тежиш месец бледиј одбијајућ
Злаћеном сунцу место учинити;
Што мудри љубе, Ти то цениш,
Своима тежиш пресладит` науку. –

Но куд` наглост лакома заноси?
Моја л` ће Муза ливаду похвала
Обићи твои? – Прости жару
Љубов непознае слабост сила.

Путањом Твојом лјубко следовати,
И на вр` стићи славом осветљаниј,